

*Catorze*14 *cultura viva*

CONVERSES

Josep Maria Pou: «L'únic que m'ha preocupat sempre és no fer mal a ningú»

L'actor diu que «en cada representació de teatre estem fent avançar el món»

Gemma Ventura Farré – DIVENDRES 23 DE FEBRER DE 2018

"T'has de deixar la vida amb el que fas".

És amb aquest principi que [Josep Maria Pou](#) (Mollet del Vallès, 1944) ha arribat als 73 anys de camí i als 50 d'ofici. Alt, de veu greu i amb una presència que imposa, l'actor s'ha despullat i s'ha deixat veure fràgil, petit, trencat, en obres que s'ha fet ben seves. Parlant d'aquesta entrega, reconeguda amb el Premi Gaudí d'Honor del 2017, si es remou les entranyes i s'esgarrapa l'ànima és per remoure i esgarrapar allò que el públic duu a dins. Ell, un home que fuig de la indiferència i que rebutja "les obres que són una imbecilitat" "perquè el teatre és sagrat", ha voltat pel món tenint com a casa l'escenari. Ara i fins al 18 de març comparteix identitat amb el capità Ahab, del clàssic *Moby Dick*, al teatre Goya.

Mentre veia l'obra pensava com arribem a perdre el nord per una bestiesa.

Moby Dick tracta d'això. En moltes versions s'ha deixat a fora la versió profunda, fosca i el tema principal, que és l'obsessió del capità Ahab. Totes les seves reflexions sobre el sentit de la vida i de la recerca de la mort no són populars en el públic majoritari. Quan Melville va publicar aquesta novel·la el 1850 va ser un fracàs espantós per això, perquè hi havia aquesta part fosca. Moltes editorials van prescindir-ne i només van deixar la part de l'aventura, que era fàcil de llegir per molta gent, i així es va fer popular. Ara molts es sorprenen quan veuen que tracta de com l'obsessió duta a l'extrem, ajuntada amb el fanatisme i l'egoisme, porta a la bogeria total. A perdre el nord, mai més ben dit en el cas d'uns mariners. L'obsessió de venjança l'ha conduït a un nivell tan gran de bogeria que si per una estona fos objectiu, veuria que aquest propòsit és impossible. Que mai podrà lluitar cara a cara amb una balena. Que ell és una petita insignificança. Que és una missió impossible. Però l'obsessió el converteix en un ésser irracional, en un animal. Busca un combat fera a fera.

També veus com amb l'afany de destruir, destrueixes els altres.

El que més m'esgarrifa del capità Ahab és que per aconseguir el seu propòsit, que és gairebé suïcida perquè està fent un viatge cap a la mort, també arrossega l'altra gent. I tot per l'egoisme personal. Fins i tot fent-los xantatge i enganyant-los, perquè tota aquella tripulació s'ha embarcat per anar a caçar balenes i guanyar diners per a la seva família. Aquest món consistia en això: els mariners s'embarcaven sense cap mena de sou, els viatges duraven dos o tres anys, els vaixells es convertien en refineries i quan tornaven tots cobraven en funció de la quantitat de bidons d'[oli de balena](#) (que es feia servir com a combustible) que l'embarcació portava. El

capità els enganya, perquè els recluta per fer el que seria un negoci normal, però sap perfectament que el seu objectiu és *Moby Dick*. L'obsessió per la venjança personal et converteix en un ésser irracional.

A *Moby Dick* i a la vida que vivim cada dia.

Sí, els clàssics són clàssics perquè se'n podia fer una reflexió quan van sortir i ara.

És una obra molt absorbent. Deus quedar esgotat.

Absolutament. Esgotat físicament, perquè requereix moltíssima energia. És un personatge que està boig, que està a dalt d'un vaixell a alta mar i per tant, mai manté una conversa normal amb ningú, sinó que es relaciona a crits amb tothom. Comences la funció en un grau final de la seva bogeria, i això vol dir que com a actor la primera frase ja la dius a 2.000 revolucions, sabent que al final de la funció has d'arribar a les 5.000. Hi ha un procés d'assaig en què vas mesurant les teves forces, però tot i així, no serveix de res, perquè soc molt conscient que un personatge així només es pot fer tirant-te al buit, sense controlar res. És esgotador. A més, porto una cama que pesa 7 o 8 quilos, un abric enorme que ja pesa 7 quilos més. És difícil caminar. Però no veig altra manera de fer aquest personatge que no sigui deixant-m'hi la vida. Durant molts anys he cregut que per ser actor t'has de deixar la vida amb el que fas.

Però no té gaire sentit passar de puntetes per la vida.

Depèn de si ets un vitalista o no, una persona passiva o no. Sempre he estat una persona vitalista i m'he entregat a fons a tot i he viscut la vida amb totes les magnituds extremes. Hi ha qui entén la vida de manera més contemplativa o passiva.

També ho vius més intensament.

No és que vulgui viure més o menys intensament, és que no ho concebo d'una altra manera. Si pogués aconseguir el mateix efecte sobre els espectadors que aconseguixo sense deixar-m'hi la vida, potser no ho faria. Perquè forma part d'aquest exercici de descarnar-se, de despullar-se. Amb altres funcions rius i encara que t'hi entreguis a fons, no et demanen tanta implicació personal com aquesta.

Em fas pensar en aquest poema [Elogi del viure](#) de Maragall, que diu:

"El món s'adobaria bé tot sol, només que cadascú fes el seu deure amb amor".

Hi estic absolutament d'acord i me l'aplico ara mateix.

Cal estimar el que fem.

Aquest ofici meu, si no te l'estimes, no el pots fer, perquè surts de cada dia d'assaig i de funció amb l'ànima esgarrapada, amb ferides i mals. I cada dia te les has de curar i tornar-hi. Un actor ha de treballar amb els materials de la pròpia vida. Per commoure al públic has de demostrar-los veritats que els commoguin, i per trobar-les l'única eina que tens és la teva vida. Davant de tothom has de treure les teves emocions i, sense cap pudor, ensenyar-les. Només ensenyant les teves emocions mouràs les dels altres.

Seria ensenyar una mentida però que porti la teva veritat?

És el joc del teatre. És la gran paradoxa del teatre: l'actor és el gran mentider a dalt de l'escenari. Perquè jo ara surto i dic: "Soc el capità Ahab". I la gent sap que no és veritat. Però han sortit de casa seva, han comprat una entrada per anar a veure un espectacle de teatre on hi ha uns actors que fan veure que són uns altres, i entre ells hi ha el Josep Maria Pou, que ja el coneixen d'altres coses, i que farà veure que és el capità Ahab. Ho diré i ells s'ho creuran, perquè hi ha un compromís implícit, entre actor i espectador, de creure'ns aquella cerimònia que vivim junts. Ara bé, perquè jo digui a dalt l'escenari que soc el capità Ahab i em passa això i el públic s'ho cregui, aquesta mentida l'he de fer amb tota la veritat del meu cos, dels meus sentiments i de les meves emocions. I arriba un moment en què no saps si és mentida o és veritat.

Implica despullar-te.

Sí, és que m'estàs parlant dels principis de l'ofici d'actor. Sí, en això consisteix.

En aquests 50 anys d'ofici l'èxit és mantenir la por a cada nova funció?

Cada vegada que comences a assajar una nova funció tens una por terrible, perquè et plantejes un repte nou. En cada obra que he fet he pujat un esglaó respecte a l'anterior. Per tant, sempre tinc por, no sé si hi arribaré. I per molt que porti 50 anys d'ofici, la por hi és sempre. No és només en el moment de començar la representació, sinó en el dels assajos, perquè he de buscar dintre meu unes emocions, sentiments, veu, mirada i manera de

caminar i donar-ho al personatge. Tu ets com un Déu i insufles vida al personatge traient-ne de la teva.

Parlant de veritats i mentides, aquest exercici t'ajuda a reconèixer les màscares dels altres?

No, de cap manera. El nostre ofici és la nostra vida, perquè ser actor no és només practicar un ofici sinó entendre la vida d'una manera determinada i sortir a fer el pallasso a un escenari, a explicar una història perquè el públic s'hi reconegui o no, vegi els seus defectes i intenti arreglar-los, o vegi les seves virtuts i estigui content.

És un mirall.

Sí, aquesta seria la màxima definició. El teatre és un mirall que es posa davant de la societat perquè la societat es miri, s'agradi o no s'agradi i actui en conseqüència. He intentat ajudar el públic a trobar respostes, més enllà de divertir-se, que també és compatible. Un treballador de la Caixa o una dependenta d'un supermercat té uns horaris fixos i quan acaba, ja no s'ha de preocupar per res de la feina fins l'endemà. Això a un actor no li passa. Un actor viu sempre amb el seu personatge i el porta sempre a sobre. El que sí que tens és una especial sensibilitat per poder-te conèixer a tu mateix.

T'has de mirar molt endins.

Exacte. Perquè per cada personatge que fas has de fer un viatge cap a dins.

Deus haver de remoure molt.

Cada vegada que tens un paper a la mà i te l'has d'estudiar, el primer que has de fer és un viatge cap a dins per empatitzar amb el personatge, per veure quins trets té i on has d'anar a dintre teu per trobar-los, treure'ls i donar-los al personatge. Això a vegades és molt dolorós, però també et proporciona un gran coneixement de tu mateix.

A vegades per conèixer els altres t'has de conèixer abans a tu.

El meu ofici no em dona eines per entendre els altres, sinó el món.

Què has après en aquests 50 anys d'ofici?

Com que és un treball col·lectiu, on es comparteixen molts sentiments que estan a flor de pell, aprens a conviure molt amb els altres.

I a conviure amb un mateix?

Sí, però sabent que conviure amb un mateix és una de les coses més difícils del món. Per molt que escarbis, sempre hi ha una part desconeguda que et pot sorprendre. I tot això ho fas de la manera més normal possible, perquè si no, no podries viure. Com si fossis un dependent que despatxa unes mitges o un quilo de pa, no ets conscient que el que fas és tan transcendental. Tot ofici té la seva rutina. Ara, arriba el moment on s'acaben totes les rutines, que és quan estàs davant de la bèstia, dalt l'escenari i has d'enganyar el públic amb tota la veritat que siguis capaç.

Tens 73 anys. Què guanyes i perds amb l'edat?

Amb l'edat perds coses que estan fora del teu control. Hi ha coses de tipus genètic, i altres de corporal, que no depenen de tu, sinó de la degeneració del cos humà. Si als 18 anys, com diuen els biòlegs, ja comença a deteriorar-se, imagina't com estarà als 73 anys per molt que t'hagis cuidat. Ja no tens la mateixa força, la mateixa potència, ni el que tenies als 30 o 40 anys. Guanyes tota l'experiència d'una pila de coses que no són habituals. No és habitual treballar cada dia davant de centenars de persones, exposant públicament el que portes a dins. Imagina't als 50 anys quants milers de persones m'hauran vist despullat del tot dels sentiments.

Hauràs topat amb tot tipus de persones.

He conegut actors que són trossos de fusta, insensibles, que passen per aquest ofici sense enterar-se de res de tot el que estem dient. He estat un privilegiat, bé, fins a un cert punt, perquè jo he sigut qui m'ho he treballat i guanyat. Si entres al [meu web](#) i veus les funcions que he fet des de l'any 68 fins ara, veuràs que mai he actuat en una funció que sigui una imbecil·litat i no porti res. He triat totes les meves obres en funció de la qualitat, de l'autor, de l'efecte que podria tenir sobre els espectadors. El teatre per a mi és sagrat. És com un altar i és la base de la meva vida. Cada funció meva en teatre suposa un compromís amb el públic. He tingut la sort de passar per una pila de funcions, personatges i històries que m'han enriquit molt. Cada personatge que he interpretat m'ha fet créixer com a actor, i he guanyat confiança podent aspirar a coses més difícils. I m'ha fet créixer com a persona, entrant cada nit a la psicologia de cada personatge. Cada vegada que acabes una funció ets millor actor i persona.

Has fet les coses amb sentit.

La coherència és fonamental. En el món del cinema i de la televisió no he estat tan exigent sobretot al principi, que no estava a l'altura del que feia a teatre. Però ho he fet per invertir i tenir un coneixement de l'ofici, amb el domini de les càmeres i les llums que requereixen un codi d'expressivitat que és molt diferent del del teatre. Però no em penedeixo de res del que volia fer.

És una sort això, eh?

No he hagut de fer res que no m'agradés, perquè he sabut ajustar la meua vida al meu ofici. No he estirat més el braç que la màniga. No m'he vist mai obligat a fer servir el meu ofici per guanyar diners perquè havia de pagar necessitats que em creava. No he necessitat mai tenir tres cotxes, dos esportius, un iot, tres cases d'estiueig, com té molta altra gent que ha arribat al meu nivell. No m'he creat mai aquestes obligacions ni he hagut d'anar mai al meu ofici perquè "ara he de fer això que no m'agrada, però ho faig perquè em paguen uns diners molt importants amb què podré pagar el cotxe i el iot".

Has estat conscient de les teves possibilitats.

He sigut un ésser molt racional. No m'he privat de res, he fet tot el que he volgut i no em queda res per fer del que volia fer.

La mort t'espanta?

No especialment. En to de broma, potser per defugir parlar-ne seriosament, però que per altra banda és molt sincer, sempre dic que no m'importa morir-me amb la condició que ens morim tots al mateix moment. Si ara hi hagués un cataclisme universal i em diguessin que d'aquí a mitja hora hem desaparegut tots, ja s'hauria acabat.

Ens estalviaria enyorar-nos.

Exacte. Ara bé, hi ha un sentiment molt egoista: m'agrada molt la vida i tinc una curiositat enorme, i si alguna cosa lamento és no tenir el temps suficient per llegir tot el que s'ha escrit, per veure tot el cine que s'ha fet, per parlar amb tota la gent amb qui m'agradaria parlar. M'emprenya molt, molt, molt que arribi un dia en què mori i que tot continuï i jo no me n'enteri. Em preocupa la mort perquè m'impedirà conèixer moltes coses que hi haurà després que jo mori i que tinc la curiositat de voler conèixer i

viure.

Hi voldries ser sempre.

És un sentiment una mica infantil, però seria un estúpid si no reconeguéssim que un dia he de morir com sigui.

A vegades ens espanta més la mort dels altres que la nostra.

Exacte. M'espanta molt més la mort dels altres que la meua. He viscut el dolor de l'absència de la gent que estimo, com tothom. I això és terrible. Si alguna cosa em fa por de la mort és saber que amb la meua mort hi haurà gent del meu entorn més íntim que ho passarà malament. M'agradaria poder evitar aquest dolor, però no puc. No voldria que per la meua culpa hi hagués gent que patís un temps determinat, com jo he patit davant de la mort dels meus pares, d'algun germà o d'alguna persona que estimava. Això és un aspecte que em fa sentir inclús una mica culpable. És allò de dir hòstia, jo quan em mori estaré tan tranquil i hi haurà gent que ho passarà malament. Ara, també he experimentat amb mi mateix que la vida passa. Que quan es mor algú molt proper i que estimes molt ho passes malament durant un temps, et sembla que no podràs viure mai més sense aquella persona, que serà dolorosíssim tota la vida, i sense saber com, de mica en mica les coses es van col·locant al seu lloc. I al cap de sis, set mesos fas una vida absolutament normal, com si aquella persona que et semblava que no podries viure sense ella, no hi hagués estat mai.

Em faràs emocionar.

La culpa és teua, que em fas aquestes preguntes...

Mai m'havia passat en una entrevista.

Això és la vida. Mira, és una experiència d'entrevista. És que has portat l'entrevista cap a una zona molt molt vital.

A L'oncle Vània de Txékhov, Sònia diu: "Què hem de fer? Cal viure. Hem de viure, oncle Vània. Viurem una sèrie llarga, molt llarga de dies, de llargues nits; suportarem amb paciència les proves que el destí ens enviarà. Treballarem per als altres, ara i quan serem vells, sense conèixer el repòs, i quan ens arribarà l'hora, morirem resignats, i més enllà de la tomba direm que hem sofert, que hem plorat, que tot ha estat difícil i amarg per a nosaltres, i Déu es compadirà de nosaltres, i tu i jo, oncle, oncle estimat, veurem arribar una vida lluminosa, plena de bellesa, i

estarem contents i mirarem les nostres penes d'avui amb un somriure emocionat... i reposarem."

Aquest fragment m'ha acompanyat tota la vida. Tots treballem contínuament per nosaltres, però, encara que molta gent no en sigui conscient, també per millorar la vida dels altres. El que passa és que per fer això, hi ha d'haver treball. La gent que no treballa, que està a l'atur, no es pot realitzar de cap manera.

Dius que un actor necessita una combinació de talent i treball.

Exacte. No serveix de res tenir molt talent si no et donen la possibilitat d'experimentar i de posar el teu talent al servei dels altres. Perquè l'ofici d'actor té moltes dificultats, i ja no només perquè hi hagi atur, o perquè en aquest país no es valori la cultura com s'ha de valorar, o perquè no hi hagi una infraestructura de teatre com a Anglaterra o França, sinó perquè moltes vegades la gent no és conscient que quan surto a l'escenari i estic fent un personatge i explicant una història, no només estic fent això perquè és el meu ofici i cobro uns diners, sinó perquè crec que aquella història que explico a la gent els pot servir per al seu creixement com a persona.

És una responsabilitat.

Sí. I no només això, sinó que al mateix temps soc conscient que en cada representació de teatre estem fent avançar el món.

I ho has de fer tan bé com puguis.

Exacte. Tots estem connectats amb tots els morts que han passat abans que nosaltres i amb els que vindran després.

Què t'agradaria que recordessin de tu?

No m'ho plantejo mai.

Ets molt presentista?

Sí, molt. Hi haurà algú que em recordarà. El que més m'agrada del meu ofici té a veure amb la vida: el que vaig fer ahir aquí dalt de l'escenari a les vuit de la tarda ja no existeix. Mentre ho feia es desfeia.

I al mateix temps et queda alguna cosa.

Que no sabem que és. En alguns dels espectadors potser els en quedarà per tota la vida algunes petites espurnes, o un record. Queda el cinema, la televisió. No m'interessa gens que quedi alguna cosa de mi. Soc conscient que les gravacions de teatre que hi puguin haver mai seran un reflex del que vam viure en aquell moment.

T'importa el que diguin de tu?

Et diria que no. Soc una persona molt lliure, salvatge, inclassificable. No estic sotmès a cap rutina, no he seguit els passos habituals que segueix la gent, no he format cap família, visc al meu aire. Quan he volgut he fet les maletes i he anat un any a viure a Londres i quan he volgut ho he deixat tot i he anat als Estats Units. Soc una persona que visc la meua vida i l'únic que m'ha preocupat sempre és no fer mal a ningú. El que sí que m'agradaria és que ningú em recordés com la persona que li va fer mal en aquell moment. Crec que no hi ha ningú que pugui dir això de mi. Però de la mateixa manera que no em preocupa el que diguin de mi, tampoc em preocupo d'opinar sobre els altres.

Fer i deixar fer.

Totalment. Durant molts anys de la meua vida he defensat la meua solitud.

Ho intuïa, pensava que segur que ets una persona a qui li agrada estar sol.

Moltíssim. Per mi és una cosa aberrant quan veig gent intel·ligent del meu entorn, gent a qui admiro, que diuen "en una tarda m'avorreixo molt". Què? No sé què és avorrir-se. Vol dir que pares el cervell completament i el deixes com un electrocardiograma de l'hospital, amb aquell pip? No ho puc entendre. No m'he avorrit mai a la meua vida. Perquè encara que en alguna situació m'hagin obligat a estar quiet durant quatre hores, m'és igual, mentre hi hagi activitat cerebral no em puc avorrir de cap manera.

Al món del teatre hi ha molt d'ego.

No et dic que jo no em tingui. No em considero un ésser pur i perfecte, Déu me'n guard, en absolut, estic ple de defectes. Hi ha gent que diu de mi que soc una persona de mal caràcter, que tinc molt ego. Mai pots dominar la imatge que els altres es fan de tu. A vegades la gent em confon amb els personatges que faig, van ajuntant coses d'un personatge i d'un altre, d'una entrevista que han vist a la tele, i es van creant una imatge de mi que de vegades no té res a veure amb qui soc. I aquella imatge que s'han creat pot

ser que no els agradi, que els sembli que soc un ésser detestable, com un Frankenstein. Però jo no en soc responsable. Estic segur que hi ha molta gent a qui no li agrado gens, que considera que soc un pedant. M'és igual, no m'ha preocupat mai.

Toques de peus a terra?

No sé si toco de peus a terra o si estic sempre als núvols.
